



שי"ח אליהו

האם הולכין במסמך אחר החזקה

בכתובות (כט.) תד"ה ועל אחזקת אבהתא, אע"ג דרובא עדיף מחזקה, ואם אין הולכין במסמך אחר הרוב כ"ש אחר חזקה, שא"ה דאיכא רובא וחזקה וכסברת התנ"י לעיל (טז.)³.

הנהגות והליכות, ספיקות והערות בד' חלקי הש"ע

אמירת ד"ת ללא כונה לאחר ברכה"ת

שלח לשאול את מרן החזון איש אם באמירת "יברכך" ו"אלו דברים" שלאחר "ברכות התורה" לא התכוין ואמר בלי כונה, האם יצא ידי חובת ברכת התורה? וענה החזון איש שיצא ידי חובה⁴.

עניית אמן על ברכת כהנים בק"ש וברכותיה

"מהרש"ם אצלי מהר"א זצ"ל הוראה שיש לענות אמן על ברכת כהנים בק"ש וברכות⁵. אולי טעמו משום שהוא דבר שבקדושה שאין נאמר בפחות מ' שזה טעם הדברים שמתירין להפסיק בק"ש כמ"ש בשו"ע הגר"ז⁶.

טלטול מוקצה הנמצא בכיס שבבגדו

"כלי שמלאכתו להיתר שאסור לטלטל שלא לצורך כלל [עי' או"ח סי' ש"ח ס"ד], אם מטלטל מתוך עצבנות ופיזור, מקרי ג"כ לצורך שרצונו של אדם זהו צורך. [ר"י פלק נ"י (בשם החזו"א)]. וכ"כ בעה"ש (סי' ש"ח ס"ק ט"ו). וכעין זה העיד ר' אלי' דושניצר זצ"ל שמותר לילך [במקום המותר בהוצאה] עם בגד שיש בכיסו דברים שא"צ להם ולא מקרי מטלטל שלא לצורך כלל, הואיל וטורח לו לנערם מהכיסים" עכ"ל⁷.

שיעור זמן 'סמוך לסעודה'

שאל את מרן החזון איש מהו הזמן הנצרך לקלוף קודם הסעודה עבור תלמידי הישיבה, והשיב שהזמן הנצרך הוא חצי שעה⁸.

נטילת תרופות ביום טוב

אמר בשם החזון איש שיש לאסור נטילת תרופות ביום טוב כמו בשבת⁹.

אכילת מצה למי שאין לו שינים

שאל את מרן החזון איש שהיות ואין לו שינים איך יאכל את הכזית מצה של מצוה בלילה הראשון של פסח. וענה לו החזו"א שישרה במים עד שתתרכך ויכלנה. [עי' במ"ב סי' תס"א ס"ק י"ד]¹⁰.

זמן ספירת העומר למתפלל ערבית מאוחר

שאל את מרן החזון איש לענין מתי יספור ספירת העומר בכל לילה, שבהיות והוא נשאר בתפלת ערבית עם התלמידים בישיבה, אך הוא מתפלל במנין מאוחר יותר, לכן שואל האם יספור עם תלמידיו בישיבה או יספור היכן שמתפלל ערבית. והשיב לו מרן שיספור עם תלמידיו בישיבה בתחלת הלילה¹¹.

קנין חצר בחתול שהיה בא לביתו

כשאשתו הרבנית זצ"ל נפטרה היה חתול א' שהיה בא לביתם, והרבנית היתה זורקת לה עצמות, וחשש אולי זכתה בה בקנין חצר ועכשיו הוא יורשה מדין ירושת הבעל ושמה תזיק לאחרים,

3. הקדמת הגר"ח לנחלת אליהו "מהערותיו רשום אצלי":

4. "ארחות רבינו" (ה, עמ' צב).

5. "נחלת אליהו" (הקדמה).

6. הוראות והנהגות מרן החזון איש (שבת סעיף כז).

7. "נחלת אליהו" (עמ' שיח).

8. "ספר הזכרונות" - הנהגות ופסקי החזו"א מכת"י מרן הגר"ח ק.

9. "ארחות רבינו" (ב, עמ' עב).

10. מפי השמועה.

אחד מגדולי בית היוצר דלומז'א ומתלמידיו המובהקים של ראש הישיבה דשם פה קדוש החסיד שבכהונה מרן הגאון רבינו אליהו דושניצר זצוק"ל, הלא הוא מרן שר התורה רשכבה"ג הגאון רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל, שהיה קשור עם רבו הגאון בעבותות אהבה, לאחר פטירתו של רבו, טרח רבינו הגר"ח בהוצאת הספר הכולל את חידושי תורת רבו "נחלת אליהו", עבר על כתביו והגיהם, וכן הוא חתום על הקדמת הספר וסידור הדברים.

תקצר היריעה מהכיל את מדותיו של מרן הגאון החסיד שבכהונה רבי אליהו דושניצר זצוק"ל אשר היה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, מתהלך בתומו צדיק, כולו קודש לה', מיחידי הדור במדות הצנע לכת, שמירת הלשון וזיכוי הרבים, נהג בזהירות יתרה בדיני ממונות, פיו היה פה קדוש, תפילותיו נשארו פרי וברכותיו התקיימו, ממאריה דחושבנא ומאריה דדינא ולא הניח דבר קטון ודקדוק קל שלא נהג והידר בו, היה דוגמא חיה לשלמות רוחנית ונפשית, חסידותו, תמימותו, ענותו, זהירותו, דאגתו לזולת, וכל יתר מדותיו הנעלות, תקצר היריעה מלהכילן. מרן החזון איש זלה"ה העיד עליו שהיה מל"ו צדיקים שבדור ושזכה לגילוי אליהו.

להלן לקט עובדות והנהגות, שמועות והערות, חידושים וביאורים שנכתבו בכתביו ונאמרו מפיו של מרן הגר"ח זצוק"ל בתורת וארחות רבו הגדול, ונערכו מחדש בספר "אדרת אליהו" שבימים אלו נשלם והולך ע"י הרה"ג ר' נחום סילמן שליט"א שידי רב לו בעריכת ספרים בתורתם ומשנתם של גדולי הדורות ומאורי האומה, הספר כולל את הליכותיו של אותו צדיק וקדוש למען ידעו הדורות הבאים על דמותו של אותו צדיק שהתהלכה בתוכנו.

בקשת המערכת שטוחה בפני כל מי שיש תח"י שמועות והנהגות חדשות מרבינו [דברים שלא התפרסמו עדיין] להעבירם אלינו וזכות הרבים תהא תלויה בו. כן נבקש בשורות אלו מנדיבי עם אשר לבם חפץ לסייע בהדפסת הספר ולזכות את הרבים בהנחלת תורתו של האי גברא ולזכר עולם לתלמידו המובהק מרן בעל "דרך אמונה" זצוק"ל, לפנות אל המערכת בטל - 052-7682413 מייל adratkodesh@gmail.com

פנינים וחידושים בסוגיות הש"ס

מחוסר זמן האם נחשב כמחוסר מעשה

קדושין נט. כל כמה דלא מטא גיטא לידיה כו' - ר"ל דמחוסר מעשה, אבל כאן מחוסר זמן לאו כמחוסר מעשה דמי. מהגר"א אלי' הכהן דושניצר זצ"ל¹.

הפקעת קדושין שלא כרצון חכמים

כתובות ג: כל דמקדש אדעתא דרבנן כו'. ואפילו אם יאמר שאינו אדעתא דרבנן, מ"מ אפקעינהו רבנן, משום שהוא עשה שלא כהוגן שלא קידש אדעתא דרבנן כמבואר ביבמות (קו.) דבעשה שלא כהוגן אפקעינהו לקדושין וע"ש בתוס', גם כאן הפקיעו אם יקרה אח"כ מקרה גט כזה. מהגר"א אליהו הכהן דושניצר זצ"ל².

1. "שיח השדה" (ג, עמ' קמה) על קדושין (נט.).

2. "שיח השדה" (ג, עמ' קמו) על כתובות (ג.).





אמר לנו רבי אליהו דושניצר זצ"ל דברי רש"י (בראשית יט, כ) שצוור איחרה ישיבתה אחר ישיבת סדום וחברותיה שנה אחת, א"כ שנה אחת יותר קובעת¹⁷.

עומק הדין

על קרח ועדתו אמרו בירושלמי (פרק י ממסכת סנהדרין הלכה ד) "כך היתה עדתו של קרח שוקעת ויורדת עד שעמדה חנה ונתפללה עליהן". בהיותי בפתח תקוה בישיבה, רבי אליהו דושניצר זצ"ל אמר לנו דברי מוסר פעם בשבוע. ואמר בשם הגאון רבי איצל מפטרבורג זצ"ל כי מהירושלמי הנ"ל רואים כמה עומק הגיהנום, כי מזמן קרח ועדתו [ב' אלפים תמ"ט] עד ימי חנה [ב' אלפים תתע"א] עברו כמה מאות שנים, ואילו חנה לא הייתה מתפללת היה שוקע עוד. הנה עומק הגיהנום והוא נורא למתבונן¹⁸.

מלך עוזר ומושיע ומגן

זכורני שרבינו אמר באחד הועדים בישיבת לומז'א דפתח תקוה, הרי כוונה בברכת אבות מעכבת וצריך לדעת מהו מלך עוזר ומושיע ומגן?

וביאר עוזר אני עושה והוא עוזר, מושיע הוא עושה הכל, מגן שלא יבוא אלי הדבר כמו מגן שמונע מלבוא. וכן מפורש ב"שיח יצחק" יצחק דעוזר הוא בצירוף השתדלות הנעזר, ומושיע הוא בלא השתתפות כח אחר, ומגן הוא קודם בוא הצרה עכ"ד¹⁹.

עובדות והנהגות מגדולי הדורות

שמחת חתן

סיפר עובדא על הגה"צ רבי שמחה זיסל זיו מקעלם זצ"ל שהיה פעם בחתונה, ולקח סכין ועשה תנועה מול החתן כאילו רוצה לתקוע בו, והחתן חיך, ואמר רש"י כבר יצאתי ידי חובת שמחת חתן²⁰.

קיצבת חילים

אמר רבינו בשיחה לפני התקיעות בשם הגה"צ רבי איצל בלאזער זצ"ל כי יש לכל אדם קצבה כמה תיבות ידבר במשך ימי חייו, אך דברי תורה אינם בכלל הקצבה. ולכן צריך להזהר לא לדבר יותר מדי כדי שח"ו לא ישאר אח"כ²¹.

עצה להקל התענית

סיפר לנו רבינו בועד כי מרן החפץ חיים תלה בישיבה פתק לפני צום תשעה באב ובו כתוב עצה להקל התענית, לשתות כוס תה מתוק מאד ואח"כ כוס שני בלא סוכר כלל.

תורה בתשעה באב

סיפר שמרן החפץ חיים היה תולה פתק בישיבה בכל שנה בערב תשעה באב שמי שקשה לו ללמוד דברים המותרים יכול להקל ללמוד דברים שאסורים ללמוד בתשעה באב עד הלילה²².

ועוד מסר בשם מרן החפץ חיים שאמר כי יש כל כך הרבה דברים ללמוד בתשעה באב שמספיקים לשלושה חודשי לימוד²³. וכמדומה שאמר אז עוד בשם החפץ חיים שגם בתשעה באב יש מצוה ללמוד²⁴.

ורצה להפקירה, וחשש כיון שאינה ברשותו אין יכול להפקירה. ושאל למרן החזו"א ופסק שיכול להפקירה, ובכ"ז חשש לזה ותפס את החתולים שהיו שם בחצר ונתנן בשק, הכניסם לפני ג' בחורי הישיבה והפקירם ואח"כ הוציאם לחוץ¹¹.

ועוד כתב הגר"ק "יש בזה כמה גירסאות, ואני זוכר שאמרו אז ששמו את החתול בשוק והוליכו מחוץ לעיר עפ"י בקשתו אחרי שהפקיר אותה, אלא שאמנם חזרה שוב למקומה משם"¹¹.

ביטול תורה לכבוד המת

כשרעיתו הרבנית ע"ה נפטרה, קבע את הלויה לשעות הצהריים "בין הסדרים" משום ביטול תורה של בני התורה שישתתפו בהלוויה [ואף שנפטרה לפנות בוקר ועברו כמה וכמה שעות]. והוסיף עוד הגר"ח: "ה' עזר לו שנפטר בעצמו בבין הזמנים, שלא יהיה ביטול תורה".

בישיבה למד איתי נכד של רבינו, הוא סיפר לי שבשנה הראשונה שנפטרה הסבתא - אשת ר' אליהו, באו כל המשפחה אל ביתו ורצו לעלות יחד איתו לקבר. התפלל מאד ר' אליהו ואמר: על מה הביטול תורה הגדול הזה? לא הבין מה קרה¹².

עוד סיפר לי חתנו של רבינו - הגאון רבי גרשון חנוך פישמן זצ"ל שכאשר היה היאר-צייט של חמותו אשת רבינו, הגיע מהרצליה לפתח תקוה, וכאשר נכנס לחמיו שאלו מה הוא עושה כאן וענה הרי היום היארצייט, אמר לו ר' אליהו אין זה דוחה לימוד התורה, ולה בוודאי לא נחא בזה¹³.

פרובול מדין זכיה

ב"דרך אמונה" (הלכות שמיטה ויובל פרק ט הלכה ט) כתב:

אם א' אין נמצא כאן וחברו חושש שישכח לעשות פרוזבול, יכול לעשות פרוזבול עבורו מדין זכיה. אבל מי שהוא פורק עול ואין חושש לעשות פרוזבול, א"א לעשות עבורו פרוזבול מדין זכיה. ובציון ההלכה (ס"ק רצה) כתב מקורו: "נחלת אליהו סי' ס"ד בשם החזו"א".

שמיעת לשון הרע לתועלת המספר

שאל למרנא ה"חפץ חיים" מהו כאשר מספרים לו לשון הרע ועל ידי זה ירגע המספר ויפיג דאגתו מלבו ולא יספר לאחרים. ענה לו החפץ חיים: תשמע ואל תאמין¹⁴.

חשש עין הרע

פעם ראוהו באיזה שמחה שסוגר את עינו הימנית, וכשנשאל ע"כ השיב כי ממולו יש וילון יפה וחושש שיתן בו עין רעה, ולכן סוגר את עיני הימנית עפ"י דברי הגמרא בברכות (נה): שהחושש לעין הרע של עצמו "לחזי אטרפא דנחיריה בשמאליה" [דופן השמאלי של חוטמן]¹⁵.

פניני אגדה

יגעת ומצאת תאמין

פירש את הנאמר (אבות ו, ד) "יגעת ומצאת" שפירוש הדבר הוא כמו מציאה, יגע כאן ומוצא שם¹⁶.

שנה אחת יותר קובעת

על מה שהאדם חושב כי כבר עברו הרבה יוהכ"פ והכל כשורה,

11. "נחלת אליהו" (הקדמה).

12. מנחת תודה" (עמ' שג).

13. "דרך שיחה" (א, עמ' תקז).

14. "תורת הח"ג" (ליקוטי הגרא"ד, עמ' 32). ד

15. "דרך שיחה" (א, עמ' עו).

16. "דרך שיחה" (א, עמ' תעט).

17. "דרך שיחה" (עמ' רפא).

18. "כל משאלותיך".

19. "דרך שיחה" (א, עמ' תרנט).

20. "מנחת תודה" (עמ' 34).

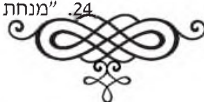
21. "דרך שיחה" (ב, עמ' שצט). ו"מנחת תודה" (עמ' מו). וראה ב"ארחות יושר"

(ערך שתיקה) מש"כ בזה.

22. "דעת נוטה" (ח"א עמ' י"א).

23. "מנחת תודה" (עמ' 34).

24. "מנחת תודה" (עמ' רמח).





לימוד בשעות המאוחרות בלילה

סיפר רבינו כי מרגא החפץ חיים זצ"ל היה נכנס לשישיה בשעה 11 בלילה ומכבה את אור החשמל, באמרו "גם מחר זה יום"²⁵.

לימוד תורה כסגולה לרפואה

סיפר רבינו כי בשישיבת ראדין נפל למשכב אחד מתלמידי הישיבה שבראשה עמד מרן בעל "חפץ חיים". החרדה והדאגה לשלומו של החולה אחזה בכל תלמידי הישיבה שהתפללו לרפואתו במהרה. באותם ימי חרדה ודאגה ביקש ראש הישיבה מתלמידיו, להוסיף על שעות למודיהם הרגילות, רבע שעה נוספת בכל יום לזכותו של אותו בחור שנבצר ממנו ללמוד בימים שבהם היה רתוק למיטתו. ובזכות לימוד התורה של הרבים קם מחליו וחזר לתלמודו²⁶.

נחו של המציל נפשות מישראל

סיפר רבינו כי בהיותו בעיר מינסק פגש ברוקח יהודי שהיה ממונה על כל צרכי המצוה שבעיר כמו בארגון המצוה של חברא קדישא, הכנסת כלה ועוד, שאלו רבינו הכיצד הגעת לכל אלו?

הלה השיב כי בעבר היה רחוק משמירת התורה והמצוות, פעם פגשו מרן הח"ח ואמר לו "הנני מקנא בך", הלה לא הבין את דבריו של הח"ח, והח"ח הוסיף ואמר "הנני מקנא בעולם הבא שלך". תוספת הדברים לא הבהירה לרוקח את משמעות הדבר, והח"ח נאלץ לפרש את דבריו:

בתור רוקח עסוק אתה בהצלת נפשות מישראל וכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא כמו שלימדונו חכמים במשנה במסכת סנהדרין, ואם אכן כזו היתה כוונתך בכל מעשה לשם מצוה, היית זוכה מאד.

דברי הח"ח היוצאים מן הלב נכנסו ללבו של אותו רוקח, והוא החל לכוון בעבודתו לשם מצוה, מתוך שהתחיל להתעסק בדבר לשם מצוה, הרגיש פתאום נעימות של מצוה, ואז כשזכה לטעום טעם של מצוה ניסה עצמו להתעסק בעוד מצוה תפילה ותפילין וכו' עד שחזר בתשובה שלימה ונעשה צדיק גמור²⁷.

שאלות ותשובות בתורת הגאון רבי אליהו דושינצר

גוף נקי בציץ ותפילין

שאלה: ראיתי בס' נחלת אליהו להר"א דושינצר ז"ל שכותב דהא התפילין בעי גוף נקי ילפינן מציץ. וציין שם רבינו שליט"א לשבת

25. מוס"ש"ק (תשס"א, חג הסוכות).

26. את המעשה הזה סיפר רבינו הגר"ח זצוק"ל בתקופת מחלתו האחרונה של אביו מרגא הקה"י, והובאה ב"המודיע" (ח' מנחם אב תשמ"ה, גל' 10239) בספר "תולדות יעקב" לתולדות מרן הקה"י בעריכת נכדו הגרא"ש קניבסקי שליט"א (עמ' רצג) מובא כי באחד מימי השבעה לפטירת הקה"י, הופיע הצוות הרפואי שזכו במעט לטפל בבעל הקה"י, הם נכנסו חבושי כפות ונותרו לבדם עם בנו הגר"ח זצוק"ל שנתן לכל אחד מהם כמתנה את הספר חיי עולם לזכותו של אביו.

הגר"ח סיפר למנחמים את אשר שמע מרבינו: בהיותו בעיר מינסק פגש ברוקח יהודי שהיה ממונה על כל צרכי המצוה שבעיר כמו בארגון המצוה של חברא קדישא, הכנסת כלה ועוד, שאלו ר' אליהו הכיצד הגעת לכל אלו? והלה השיב כי בעבר היה רחוק משמירת התורה והמצוות, אך ארע והוא פגש במרן החפץ חיים זצ"ל שפנה ואמר לו הגם שהנך גובה מעות על שרותך, בכל זאת השתדל לכוין כי הנך חפץ לקיים מצות ביקור חולים ורפואתם. הרוקח הוסיף שדברי הח"ח חדרו עמוק ללבו והוא שב בתשובה שלמה.

הגר"ח פנה אל צוות הרופאים וביקשם כי יכוונו גם הם בטפוליהם וברפואתם לשם מצות ביקור חולים ורפואתם, והוסיף שאם יעיינו בספר חיי עולם אותו קיבלו מידו, יוקל עליהם למלא את בקשתו.

[הללו הודו כי כל אותן השבועות בהן שהו במחיצת הצדיק חיזקו אותם מאוד, ולאחר מכן פנו אל קברו של רבינו הקדוש לבקש את סליחתו אם לא נהגו בו כשורה].

יב. וצל"ע דהתם לא הוזכר דבעי בציץ גוף נקי אלא דבעי דלא יסיח דעתו. ואם אנו באים לדמות בעצמנו, הלא צ"ב מנלן דציץ בעי גוף נקי וערבך ערבא צריך?

תשובה: (ביומא ז:.) מי לא בעי מינם, משמע דזה פשוט דאסור מן התורה, ואולי דגם זה דמי קצת להיסח הדעת מקדושת השם שעליו וילפא מתמיד [אע"ג שאינו היסח הדעת ממש כמ"ש רבינו יונה]²⁸.

מי שמצא שהותר קשר התפילין ובחזקת חיוב מצות

שאלה: בספר נחלת אליהו מהגר"א דושינצר ז"ל בחידושי דינים (אות ח) איתא: שאלה מעשה היה שנקרעו הגידין של התפילין באופן שנפסלו התפילין וראה זאת אחר תפילת שחרית, ונסתפקתי אם חייב מדינא להניח עוד הפעם את התפילין משום דאיכא חזקת שחייב להניח והספק הוא אם יצא או לא, והחזקת הגוף של התפילין שהיו שלמים איתרע משום דהרי נקרע לפניך והוי תרתי לריעותא, כמו במקוה שנמדד ונמצא חסר דאמרין העמד טמא על חזקתו וחזקת שלם דמקוה איתרע משום דהרי חסר לפניך. וצ"ע אם גם כאן שייך סברא דחסר ואתאי. ואולי בזמן מועט לא שייך סברא זו [א"ה. עי' מ"ב (סימן רלב ס"ק רלג) בשם אליה רבה] עכ"ל. לכאורה ההיא דמ"ב (סימן לב ס"ק רלג) לא איירי בספק אימת הותר הקשר, אלא דקים ליה שכבר הותר מקודם [ועפ"י רוב אין דרך שיותר אחר ההנחה], ולפי זה אין לפשוט מכאן נידון ספק אימת נפסלו התפילין. ובעיקר הדבר יש בזה נידון באחרונים אי במצוה איכא דין חזקה מחמת חיובה וצ"ת בצל"ח ברכות (כא.) ובשו"ת רע"א (סימן ז).

תשובה: ציינתי רק עיקר הדין שאם בטעות לא היה עליו תפילין, צריך לחזור ולקרית קריאת שמע בהם²⁹.

כוונת פירוש המילות בברכה ראשונה דשמונה עשרה

שאלה: קיימא לן (ש"ע או"ח סימן קא סעיף א) "המתפלל צריך שיכוין בכל הברכות. ואם אינו יכול לכוין בכולם, יכוין לפחות בברכת אבות", והיינו שיכוין פירוש המילות וכמו שכתב המשנה ברורה סק"א. האם צריך לדעת הפירוש המדויק של הגדול והגבור והנורא' ועוזר ומושיע ומגן' שכל תיבה יש לה משמעות פרטית וכמו שביארו המפרשים או רק הפירוש בערך, והיינו שהם לשונות של גדולה ועזר?

תשובה: זכורני כשלמדנו בשישיה היה שם המשגיח ר' אלי' דושינצר שהיה צדיק גדול, והוא אמר לי הרי צריך לכוין בברכה ראשונה, א"כ צריך לידע הפירוש של מלך עוזר ומושיע ומגן, הסביר לנו מה זה עוזר מושיע מגן, הרי שצריך לכוין. אם זה מעכב, איני יודע, אבל כך הוא עשה³⁰.

מעבר כנגד המתפלל לברכת כהנים

שאלה: כהן שאין לו דרך אחרת לעבור בשביל לישא כפיו, האם מותר לו לעבור לפני המתפלל?

תשובה: ר' אלי' דושינצר תלמיד הח"ח היה צדיק גדול והוא היה כהן, ואמר שהוא עובר לפני המתפלל כדי לברך ברכת כהנים, לפי שברכת כהנים דאורייתא ולעבור כנגד המתפלל רק דרבנן, אבל שאלו אותו האם מותר לכהן לעבור לפני המתפלל כדי ליטול ידיים לברכת כהנים וזה לא רצה להתיר, כיון שיש לסמוך על הרמב"ם שא"צ לרחוץ³¹.

28. "דעת נוטה" (ג, עמ' שפג).

29. "דעת נוטה" (ג, עמ' תצא).

30. "שמענו כן ראינו" (עמ' קמח).

31. "שמענו כן ראינו" (עמ' קעג).





שאלה: מפי השמועה כי הגה"צ רבי אליהו דושניצר זצ"ל ראה בחור שמניח ידו על גמרא והעיר לו בעדיניות ידך קודש, כי יד יהודי ובן תורה בפרט קודש, נכון, אבל הגמרא היא קודש קדשים. ורבי יצחק אלחנן ספקטור פוסק שגם בספרים גופא אין להניח 'ראשון' על 'גמרא' או 'אחרון' על 'ראשון', ולכן אל תניח את היד על הגמרא?

תשובה: אבי זצ"ל נהג שלא להניח ראשון על גמרא ואחרון על ראשון, ויש אומרים כי לא הניח אחרון על רבי עקיבא איגר. ושאלתי פעם את החזון איש על ענינים אלו, ואמר לי דעתו שהכל מותר להניח על גמרא, כי כולם באים לפרש את הגמרא³⁷.

רב ותלמיד

שאלה: מהי הגדרת רב ותלמיד?

תשובה: אני אסביר מהו רב ותלמיד, בפתח תקוה, היה שם משגיח הגאון הצדיק רבי אליהו דושניצר זצוק"ל, כאשר הוא ישב בפינה ולמד, כל הישיבה למדה. וכאשר הלך, כבר לא למדו כל כך כמקודם. וככה זה בכל מקום שיש אדם גדול "סי לערענצאך אנדערש" - הלימוד נלמד אחרת. הראיה לבד נותנת כל כך הרבה³⁸.

קיצבת מילים

שאלה: שאלה: בשם אבי הגאון [רבי מרדכי מן] זצ"ל טעם למה בשנה מעוברת אומרים "ולכפרת פשע" במוסף דראש חודש, כי כידוע ימי האדם קצובים לו מראשיתו, כמאמר הכתוב (תהלים צ. י) "ימי שנותינו בהם שבעים שנה" וג', ובשנה מעוברת על פי חשבון השנים נמצא שנותן לנו הקב"ה מתנת חינוך חודש נוסף, וכנגד חודש זה תיקנו להוסיף "ולכפרת פשע" על הפגיעה בכבודו וכפיות הטובה ע"י החטאים.

תשובה: נגזר על האדם כמה ימים ורגעים יחיה, ולא רק שנים. שמעתי מרבי אליהו דושניצר זצ"ל בשם ר' איצל, לפני ימים נוראים, כי יש לכל אדם קיצבה כמה תיבות ידבר במשך ימי חייו, ולכן צריך להיזהר לא לדבר יותר מדי, כדי שח"ו לא ישאר אח"כ בלא דיבור, אבל דברי תורה אינם בחשבון³⁹.

חשש עין הרע

שאלה: אדם אחד מצליח מאד וחושש מעין הרע, מה יעשה?

תשובה: במסכת ברכות (נה:) אמרו כי מי שחושש לעין רעה של עצמו "לחזי אטרפא דנחירה בשמאליה" [דופן השמאלי של חוטמו]. ופעם אחת ראו את הגה"צ רבי אליהו דושניצר זצ"ל בשמחה סוגר עין אחת כל הזמן, וכששאלוהו על כך השיב כי ממולו יש וילון יפה וחושש שיתן בו עין רעה, ולכן סוגר עין הימנית כדי שיראה צד האף השמאלי של יתן עין רעה. ושם בגמרא אמרו כי מי שחושש מעין הרע של אחרים, לנקוט בוהן ימין בבוהן שמאל ולימא וכו' ויעשה כך⁴⁰.

שאלה: בשבת מותר לברור אוכל מתוך פסולת רק סמוך לסעודה. ובספר נחלת אליהו מובא שהחזו"א פסק דהיינו חצי שעה קודם הסעודה. ויל"ע אם לוקח הכנת הסעודה כשעתיים, האם מותר להתחיל לברור ולהכין שעתיים לפני הסעודה?

תשובה: מסתבר שמותר³².

שאלה: בספר נחלת אליהו להגר"א דושניצר זצ"ל כתוב שהחזו"א אמר שגדר לאתור בבורר הוא על חצי שעה, האם כשהזמן הנצטרך להכנת הסעודה הוא פחות מחצי שעה ג"כ מותר לברור חצי שעה קודם לפי החזו"א?

תשובה: המקרה שם היה בישיבה, ושיער החזו"א שהזמן שצריך לברור הוא על חצי שעה. אבל לכאורה במקום שצריך לברור פחות מחצי שעה או יותר יהיה תלוי לפי הזמן שצריך. אבל מהלשון שם משמע שחצי שעה מותר תמיד³³.

הרגל נעשה טבע בדיבורים אסורים

שאלה: שמעתי בשם ר' אליהו דושניצר זצ"ל שאמר על מה שיהונתן יצא לשדה וירה חיצים ליתן סימן שצריך לברור (שמאל א. כ), וקשה למה הוצרך היה לסימן, ולמה לא אמר לו מפורש, הרי זה פיקו"נ ומותר ואף מצוה לומר לדוד ששאל רוצה להרגו? וע"כ אף שמותר, ההרגל נעשה טבע, וכשמתרגלים לדבר לשון הרע כשמותר יכולים להמשיך ולדבר גם כשאסור.

תשובה: כך כתבו שאפילו כשמותר לא לומר מפורש³⁴.

עצה להקל התענית ולימוד תורה בערב ת"ב

שאלה: שמעתי מהגה"צ רבי שלמה בלוך זצ"ל שמרן החפץ חיים היה נותן עצה לפני תענית כדי שיוקל יותר, סימן שסבר שמותר הדבר [להקל את הצום ע"י לקיחת קלי צום וכדומה]?

תשובה: נכון. הגה"צ ר' אליהו דושניצר זצ"ל סיפר בועד כי מרן החפץ חיים היה תולה פתק בישיבתו בראדן לפני תשעה באב ובו היה כתוב ב' דברים. א' עצה להקל התענית לשתות כוס תה מתוק מאד ואח"כ כוס שני בלא סוכר כלל. ב' מי שקשה לו ללמוד דברים המותרים בערב ט"ב יכול להקל ללמוד מה שרגיל בכל יום. אבל אין ראייה מזה, כי כתב העצה לאלו שבלא"ה לא יוכלו לצום³⁵.

ביטול תורה בשביל כבוד הנפטר

שאלה: מרן שליט"א סיפר לי מעשה שמרן למד בישיבה בפ"ת והיה שם משגיח צדיק גדול רבי אליהו דושניצר זצ"ל כשאשתו נפטרה, ובשנה עלו לקברה הגיע לשם חתנו ואמר לו הגר"א שזה ביטול תורה ולא היה צריך לבוא, וגם היא אשתו של הגר"א לא מרוצה מזה. והוסיף מרן שליט"א שהוא עצמו סיפר זאת למור"ר שליט"א. והשאלה ממה נפשך שאם לא היו עשרה למה לא עשה טוב שבא, והרי היו צ"ל שם קדיש מסתמא. ואם היו שם עשרה א"כ

למה הוא החתן לא עדיף מאחרים, דסוף סוף יש לו יותר קורבה מצד משפחה של אשתו של הגר"א ד?

תשובה: תורה עדיף³⁶.

32. "דולה ומשקה" (עמ' קסז).

33. "עם מקדשי שביעי" (עמ' רכ).

34. "ביד הלשון" (עמ' 339).

35. ס' "ורפא ירפא" להד"ר ר' משולם הרט הי"ו.

36. ס' תשובות הגר"ח (ב, עמ' תתי). והביא שם עוד בשם הגר"ח ק שבשלושים יש ענין מפני תקנת חז"ל וציין הגר"ח ק את המקור "עי' יו"ד סי' שד"מ ס"כ".

37. "כל משאלותיך" (עמ' קמח).

38. מפי השמועה.

39. "דרך שיחה" (א, עמ' שצט).

40. "דרך שיחה" (עמ' עו).

